

Researchable Clinical Problems from the Viewpoint of Healthcare Providers: A Qualitative Study

Mahin Nomali¹,
Akbar Hedayatizadeh-Omran²,
Homeira Khoddam³,
Mahnaz Modanloo⁴

¹ MSc in Critical Care Nursing, School of Nursing and Midwifery, Tehran University of Medical Sciences, Tehran, Iran

² Assistant Professor, Gastrointestinal Cancer Research Center, Mazandaran University of Medical Sciences, Sari, Iran

³ Assistant Professor, Nursing Research Center, Golestan University of Medical Sciences, Gorgan, Iran

⁴ Associate Professor, Nursing Research Center, Golestan University of Medical Sciences, Gorgan, Iran

(Received January 16, 2018 Accepted May 26, 2019)

Abstract

Background and purpose: There is lack of concordance between researchers' interests and clinical problems. This study aimed at explaining researchable clinical problems from the perspective of healthcare providers to provide a better understanding of the issues that could be solved by the health system.

Materials and methods: This qualitative study was carried out in 27 healthcare providers in selected hospitals affiliated to Golestan University of Medical Sciences, 2017. The participants were selected by purposive sampling. Focused Group Discussion (FGD) was used to collect the data. The participants explained their experiences through three FGDs which began with a broad open-ended question and further probing questions were used. Interviews were recorded and transcribed verbatim. Data were analyzed using qualitative content analysis.

Results: The participants aged 25-53 years old with 2-26 years of clinical experience, among whom 59% were males. The analysis of data led to the development of four main themes. The researchable clinical problems included clinical problems associated with health system structure, the status of healthcare providers, the status of service delivery in the health system and needs assessment, and problems associated with clinical processes.

Conclusion: Current study suggests that after determining the priority of researchable problems regional issues should be addressed in designing and performing clinical researches.

Keywords: healthcare providers, research, qualitative study, focused group discussion

J Mazandaran Univ Med Sci 2019; 29 (174): 148-158 (Persian).

* **Corresponding Author: Mahnaz Modanloo** - Nursing Research Center, Golestan University of Medical Sciences, Gorgan, Iran (E-mail: modanloomahnaz@goums.ac.ir)

تبیین مشکلات بالینی نیازمند پژوهش از دیدگاه کارکنان بالینی: یک مطالعه کیفی

مهین نوملی^۱
اکبر هدایتی زاده عمران^۲
حمیرا خدام^۳
مهناز مدانلو^۴

چکیده

سابقه و هدف: با توجه به این که بین علاقه پژوهشگران و مشکلات بالینی هماهنگی وجود ندارد، به منظور پاسخ به این پرسش که پژوهش روی چه موضوعاتی می تواند منجر به حل مشکلات نظام سلامت شود، این مطالعه باهدف تبیین مشکلات بالینی نیازمند پژوهش از دیدگاه کارکنان بالینی اجراء شد.

مواد و روش ها: این مطالعه کیفی بر روی ۲۷ نفر از کارکنان بالینی مراکز آموزشی درمانی منتخب دانشگاه علوم پزشکی گلستان در سال ۱۳۹۶ با نمونه گیری مبتنی بر هدف انجام شد. برای جمع آوری داده از بحث گروهی متمرکز استفاده شد که مشارکت کنندگان در سه جلسه بحث گروهی متمرکز تجربیات خود را بیان نمودند. جلسات با یک سوال باز کلی شروع و سپس از سوالات ژرفکاو استفاده شد. مصاحبه ها ضبط، کلمه به کلمه دست نویس و به شیوه تحلیل محتوای آنالیز شدند. **یافته ها:** دامنه سنی شرکت کنندگان در پژوهش ۲۵-۵۳ سال و سابقه کار آنان ۲-۲۶ سال بود و ۵۹ درصد آنان مرد بودند. با آنالیز داده ها چهار درونمایه پدیدار شد. از دیدگاه مشارکت کنندگان، "مشکلات بالینی مرتبط با ساختار نظام سلامت"، "تحلیل وضعیت ارائه دهندگان خدمات در نظام سلامت"، "تحلیل وضعیت ارائه خدمات در نظام سلامت و تعیین نیازها" و "مشکلات مربوط به فرآیندهای بالینی موجود" از جمله مشکلات بالینی قابل پژوهش بود.

استنتاج: با توجه به یافته های مطالعه پیشنهاد می شود پس از الویت بندی نیازهای پژوهشی، پژوهش های بالینی با توجه به نیازهای منطقه طراحی و اجرا شود.

واژه های کلیدی: کارکنان نظام سلامت، پژوهش، مطالعه کیفی، بحث گروهی متمرکز

مقدمه

بالینی مفید نخواهد بود. مبتنی بر مشکل بودن، افزایش اطلاعات، کاربردی بودن، بیمار محور بودن، مقرون به صرفه بودن، امکان پذیری و شفافیت از ویژگی های یک تحقیق بالینی مفید است (۳). علی رغم تمایل محققین

پژوهش، تلاشی سازمان یافته برای شناسایی ابزارها، برنامه ریزی و به کار بردن دانش است که به منظور ارتقاء سلامت و ممانعت از هدر رفتن منابع انجام می شود (۱-۲). انجام تحقیقات بالینی بدون حصول اطمینان از کاربرد

E-mail: mahnaz@goums.ac.ir/modanloo

مؤلف مسئول: مهناز مدانلو - گرگان: دانشگاه علوم پزشکی گلستان، دانشکده پرستاری و مامایی، مرکز تحقیقات پرستاری

۱. کارشناسی ارشد پرستاری مراقبت ویژه بزرگسال، گروه پرستاری مراقبت ویژه، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی تهران، تهران، ایران

۲. استادیار، مرکز تحقیقات سرطان دستگاه گوارش، دانشگاه علوم پزشکی مازندران، ساری، ایران

۳. استادیار، مرکز تحقیقات پرستاری، دانشگاه علوم پزشکی گلستان، گرگان، ایران

۴. دانشیار، مرکز تحقیقات پرستاری، دانشگاه علوم پزشکی گلستان، گرگان، ایران

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۱۱/۱۶ تاریخ ارجاع جهت اصلاحات: ۹۷/۱۱/۱۶ تاریخ تصویب: ۱۳۹۸/۳/۵

علوم پزشکی برای اثرگذاری بر ارتقاء سلامت جامعه، تحقیقات در این زمینه موفق نبوده و نتوانسته‌اند مطابق با نیازهای جامعه، اقدامات موثری را انجام دهند (۴). در نتیجه، علی‌رغم صرف وقت و هزینه زیاد نتایج حاصل از آن‌ها کم‌تر کاربردی می‌شود. این فرآیند موجب شده است که تحقیق در کشور، بدون تفکر استراتژیک و محدود به مراکز خاص و بدون استمرار بوده و محققان بدون توجه به نیاز جامعه، به پژوهش‌های زود بازده گرایش یابند که نیازهای جامعه را مرتفع نکند (۵-۶). با توجه به محدودیت منابع توصیه می‌شود تحقیقات به سمتی سوق داده شود که کل جامعه از نتایج آن بهره‌مند شوند، بنابراین تعیین اولویت‌های پژوهشی می‌بایست براساس نیازهای کلیه گروه‌های ذینفع باشد (۷-۸). بسیاری از پژوهش‌ها بدون توجه به نیازهای جامعه و عمدتاً روی بیماران در دسترس انجام می‌شود (۹)، بنابراین نیاز سنجی به عنوان اولین اقدام در جهت شناسایی مشکلات بهداشتی است (۱۰). اعتبارهای تخصیص یافته به پژوهش در ایران، اندک بوده و در مقابل اختصاص ۲/۲ درصد از تولید ناخالص داخلی در کشورهای توسعه یافته به پژوهش، تنها ۰/۳۹ درصد تولید ناخالص داخلی است ولی از همین منابع اندک هم استفاده بهینه نمی‌شود، بنابراین تخصیص منابع می‌بایست براساس اولویت‌های تعیین شده باشد (۴، ۶). هم‌چنین با توجه به ضعف نظام کاربردی شدن نتایج تحقیقات، تعیین اولویت‌های پژوهشی منجر به استفاده بهینه از منابع محدود و رفع این معضل می‌باشد (۵، ۱۰) و با توجه به این که کارکنان بالینی یکی از مهم‌ترین اجزای یک برنامه تحقیقاتی هستند (۱۱) و پژوهش در سلامت منجر به توسعه درمان‌های جدید، ارتقا مراقبت، و عملکرد بالینی می‌شود (۱۲، ۱۳) به منظور اجرای پژوهشی‌های کاربردی که منجر به حل مشکلات نظام سلامت در منطقه شود، لازم است که مطالعه‌ای با توجه به فرهنگ، بستر و نیازهای هر منطقه انجام شود که این مهم تنها با انجام مطالعات کیفی میسر می‌گردد. با توجه به این که محققین، خصوصاً نویسندگان دوم و

سوم به عنوان مدیران پژوهشی دانشگاه، با مشکلات عدیده پیشگفت در پژوهش‌های نظام سلامت مواجه بودند و این مهم یکی از دغدغه‌های ایشان بوده است این مطالعه با هدف تبیین مشکلات بالینی نیازمند پژوهش از دیدگاه کارکنان بالینی دانشگاه علوم پزشکی گلستان اجرا شد.

مواد و روش‌ها

در این مطالعه تحلیل محتوای کیفی، کارکنان بالینی شاغل در مراکز آموزشی و درمانی منتخب دانشگاه علوم پزشکی گلستان در شهرهای گرگان (صیاد شیرازی، طالقانی و ۵ آذر) و کردکوی (امیرالمومنین) مشارکت‌کنندگان در مطالعه بودند که حداقل یک سال تجربه کار بالینی داشتند که براساس تجربه مشترک مشارکت‌کنندگان راجع به موضوع تحقیق انتخاب شدند و به شیوه نمونه‌گیری مبتنی بر هدف و با در نظر داشتن ملاک‌های پذیرش از میان افراد مهم و کلیدی وارد مطالعه شدند. جمع‌آوری و تحلیل داده‌ها تا رسیدن به سطح اشباع داده‌ها و عدم پیدایش کدهای جدید ادامه یافت (۱۴، ۱۵). به منظور جمع‌آوری داده‌ها و استخراج عقاید و ادراکات افراد با تجربیات مشترک در مورد موضوع پژوهش، از روش بحث گروهی متمرکز استفاده شد. در این مطالعه ۲۷ مشارکت‌کننده شامل ۷ پزشک متخصص (جراحی عمومی، روانپزشکی، نورولوژی، نفرولوژی، ارتوپدی، گوش و حلق و بینی، داخلی)، ۶ پزشک متخصص و فوق تخصص کودکان و ۱۳ کارشناس پرستاری، رادیولوژی، آزمایشگاه، تغذیه و هوشبری، کاردان اتاق عمل، پزشک متخصص بیهوشی، و مددکار در ۳ بحث گروهی متمرکز، شرکت کردند. تعداد شرکت‌کنندگان در جلسات ۱۳-۶ نفر بود. به علاوه، یک مصاحبه انفرادی با پزشک فوق تخصص روماتولوژی انجام شد. زمان جلسات ۱۰۵-۶۵ دقیقه به طول انجامید. فرد یادداشت‌بردار علاوه بر بیانات، رفتارهای غیرکلامی

مشارکت کنندگان در حین مصاحبه را جهت تحلیل‌های بعدی ثبت می‌کرد و گزارش کوتاهی در مورد روند هر مصاحبه و نکات مهم آن تهیه می‌شد. قبل از شروع رسمی جلسات در مورد هدف مطالعه، اختیاری بودن مشارکت در مطالعه، محرمانه ماندن اطلاعات توضیحاتی به شرکت کنندگان ارائه شد و برای ضبط مصاحبه‌ها رضایت آگاهانه اخذ شد و اطلاعات دموگرافیک به همراه کد مربوطه ثبت شد.

بحث گروهی متمرکز با یک سوال کلی آغاز می‌شد تا مشارکت کنندگان تجربه خود را جمع به مشکلات بالینی را روایت کنند. به منظور هدایت مصاحبه از سوالات راهنمای مصاحبه استفاده شد. برای روشن شدن موارد مبهم و کسب اطلاعات بیشتر در مورد پاسخ سوالات قبلی از سوالات ژرفکاو استفاده شد. در پایان یک سوال نهایی از همه مشارکت کنندگان پرسیده می‌شد تا حرف‌های ناگفته مهم را بیان نمایند. جهت تحلیل داده‌ها از رویکرد تحلیل محتوای عرفی استفاده شد و به منظور تفسیر و تبیین داده‌ها از فرآیند طبقه‌بندی سیستماتیک، کدگذاری و شناسایی درون‌مایه‌ها استفاده شد. داده‌های سه مرحله تحلیل شد. در مرحله آماده‌سازی، مصاحبه‌های ضبط شده بلافاصله پس از اتمام جلسات کلمه به کلمه دست‌نویس شدند و جهت غوطه‌وری در داده‌ها، متن مصاحبه‌ها چندین بار مرور شد. در مرحله سازماندهی، به منظور کدگذاری و تحلیل اطلاعات از نرم‌افزار تحلیل داده‌های کیفی MAXQDA استفاده شد. به منظور سازماندهی داده‌ها، ابتدا فرآیند کدگذاری و طبقه‌بندی داده‌ها صورت گرفت. با تکرار خواندن متن مصاحبه‌ها واحد معنایی از متن مصاحبه‌ها مشتق شدند و با برجسب زدن و نامگذاری به هر واحد معنایی، یک کد ایجاد شد که کدهای اولیه با استفاده از کلمات مشارکت کنندگان و یا واژه‌هایی که نزدیک به بیانات مشارکت کنندگان بودند (۱۶) و کدهای مرتبط که از نظر محتوایی اشتراکاتی با یکدیگر داشتند در یک طبقه قرار گرفتند، به طوری که هر یک از واحدهای

معنایی و کدهای مربوطه فقط به یک طبقه اختصاص یافت. پس از این که کدها در طبقات مرتبط قرار گرفتند، قطعات در یک الگوی مفهومی معنی‌دار در کنار یکدیگر قرار گرفته و در نهایت با استفاده از معانی اساسی، تحلیل نهفته طبقات صورت گرفت و ارتباطات بین اطلاعات شناسایی شد و درون‌مایه‌ها ظاهر شدند. در مرحله گزارش‌دهی، گزارش فرآیند تحلیل تا حصول یافته‌ها ثبت شد (۱۷، ۱۸). صحت یافته‌ها توسط دونفر از افراد شرکت کننده در پژوهش، با مطالعه متن نهایی تایید شد. تایید اعتبار و مقبولیت داده‌ها با استفاده از روش درگیر شدن طولانی مدت با داده‌ها و بازبینی توسط مشارکت کنندگان انجام شد.

یافته‌ها

مشارکت کنندگان در این مطالعه ۲۷ نفر از کارکنان نظام سلامت بادامنه سنی ۵۳-۲۵ سال و سابقه کار ۲۶-۲ سال بودند که ۵۹ درصد آنان را مردان تشکیل می‌داند. از تحلیل داده‌ها، ۴ درون‌مایه اصلی و ۱۲ درون‌مایه فرعی به دست آمد که تبیین کننده مشکلات بالینی قابل پژوهش از دیدگاه کارکنان بالینی بود (جدول شماره ۱).

جدول شماره ۱: خلاصه درون‌مایه‌های اصلی و فرعی

درون‌مایه‌های اصلی	درون‌مایه‌های فرعی
مشکلات بالینی مرتبط با ساختار نظام سلامت	تحلیل ساختار نظام سلامت
تحلیل وضعیت ارائه خدمات در نظام سلامت	در دسترس نبودن اطلاعات آرشویی نظام سلامت برای محققین تعیین راهبردهای حل مشکلات نظام سلامت تقدان انگیزه کارکنان
تحلیل وضعیت ارائه خدمات در نظام سلامت و تعیین نیازها	آموزش کارکنان نظام سلامت معضلات اخلاقی
مشکلات مربوط به فرآیندهای بالینی موجود	تعیین کیفیت خدمات ارزبایی شاخص‌های سلامت دردمترس بودن فرآیندها و راهش‌های بالینی یومی سازی ابزارها و راهش‌های بالینی شیوع خطاهای بالینی ثبت شده و علل آن شیوع حوادث پزشکی ثبت شده و علل آن

۱. مشکلات بالینی مرتبط با ساختار نظام سلامت

اولین مشکل بالینی قابل پژوهش مطرح شده از دیدگاه مشارکت کنندگان، مشکلات بالینی مرتبط با ساختار نظام سلامت بود که شامل سه درون‌مایه فرعی بود:

1-1. تحلیل ساختار نظام سلامت

مشارکت کنندگان معتقد بودند لازم است ساختار نظام سلامت از نظر تعداد تخت‌های بیمارستانی و ضریب اشغال آن‌ها و نیروی انسانی شاغل تحلیل و با استانداردها مقایسه شود. به علاوه، فارغ‌التحصیلان داوطلب کار و یا تمایل افراد شاغل برای ترک شغل، تجهیزات و امکانات بیمارستانی، فضای فیزیکی مراکز آموزشی، درمانی و بهداشتی و تسهیلات مناسب برای کارکنان و دانشجویان، نیاز به پژوهش دارد. تعیین وضعیت سازمان‌های حمایت‌کننده نظام سلامت (سازمان‌های بیمه‌ای و میزان پوشش خدمات بیمه‌ای) نیز از موضوعات مهمی بود که به عنوان دغدغه کارکنان نظام سلامت در حوزه نظام پرداخت هزینه مطرح شد.

"خیلی از مریض‌مون برای کارهاشون باید به مرکز استان اعزام بشن. از هزینه‌ها و گرفتاری نقل و انتقال که بگذریم، میدونید چقدر زمان هدر میره."
 "بهشون میگیم نیرو کمه میگن داریم هر دوره استخدام میکنیم... این تعدادو با استاندارد مقایسه کنیم ببینیم هنوز چقدر فاصله داریم!"

1-2. در دسترس نبودن اطلاعات آرشیوی نظام سلامت برای محققین

با توجه به اینکه بسیاری از بیماری‌ها از عوامل فرهنگی و محیطی تاثیرپذیر است انجام پژوهش بر روی بیماران منطقه ضروری است، ولی سابقه پزشکی بیماران به دلیل فقدان پرونده پزشکی الکترونیک و بیوبانک منطقه‌ای در دسترس نمی‌باشد از طرفی، دسترسی به بسیاری از اطلاعات مانند نتایج آزمایشات، اطلاعات اپیدمیولوژیک، اطلاعات مربوط به ارزشیابی و نظایر آن به دلیل فقدان نظام ثبت بیماری‌ها میسر نمی‌باشد. فقدان ارتباط با سایر بخش‌های دولتی و عدم توجه به آمار سایر مراکز دولتی و خصوصی از قبیل مرکز مدیریت بیماری‌ها و معاونت درمان، مرکز مدیریت بحران، سازمان نظام پزشکی، سازمان بهزیستی و هلال احمر که می‌تواند در

برنامه‌ریزی و پیشگیری صحیح سیاست‌گذاران خدمات سلامت موثر باشد از جمله مشکلات مربوط به بخش اطلاعات آرشیوی ساختار نظام سلامت مطرح شد که انجام پژوهش در این زمینه‌ها ضرورت دارد.

"اگه یه نظام ثبت برای بیماری‌ها داشتیم همه اطلاعات بیماراران مثل ریپورت آزمایشاشون، گرافی‌هاشون یا حتی تعداد مریضای مربوط به همون فیلد، سابقه فامیلی اینارو راحت میشه درآورد."

"چرانباید از آمار هلال احمر و بهزیستی خبر داشته باشیم؟ این همه خبرنامه داریم ولی گزارشات رسمی از مرکز مدیریت بیماری‌ها و نظام پزشکی نداریم!"

1-3. تعیین راهبردهای حل مشکلات نظام سلامت

مشارکت کنندگان معتقد بودند برای تعیین راهبردهای حل مشکلات نظام سلامت باید با ذینفعان (مراجعین، دانشجویان، کارکنان و ارزیابان بیرونی) تعامل برقرار گردد. بازخورد گرفتن از ذینفعان می‌تواند در شناسایی عوامل تعیین‌کننده سلامت و عوامل خطر موثر باشند. با انجام پژوهش‌های متعدد می‌توان از نیازهای سلامت جامعه (سطح سواد سلامت و یا نیازهای آموزشی) برای ارتقاء سلامت و ترویج سبک زندگی سالم، مطلع شد. از دیدگاه مشارکت کنندگان باورهای غلط بهداشتی و خرافه از عوامل تاثیرگذار بر سلامت جامعه هستند و برای حل مشکلات نظام سلامت، بررسی باورهای خرافی رایج و تاثیر باورهای غلط بر سلامت جامعه ضروری است. هم‌چنین بسیاری از امکانات و خدمات که برای آحاد جامعه مهیا شده، به دلیل عدم آگاهی مردم از وجود آن‌ها، بهره‌مندی از آن‌ها اتفاق نمی‌افتد.

"به مریض یه مشت قرص بده راحت میخوره ولی بهش بگو غذای بی نمک بخور و هفته‌ای دو روز برویاده روی، انگار بهش بدویراه گفتی!"

"مردم ماخیلی قانع‌اند. اصلا حق خودشون نمیدونن که تقاضای چیزی بکنن. شاید اگه اهمیت سلامتی و وظیفه دولت رو بدونن سطح انتظارشون بالا بره!"

۲. تحلیل وضعیت ارائه دهندگان خدمات در نظام سلامت
دومین درون‌مایه، نیاز به تحلیل وضعیت
ارائه‌دهندگان خدمات بود که شامل سه درون‌مایه بود:

۲-۱. فقدان انگیزه کارکنان

عدم توجه به نیازهای کارکنان (نیازهای رفاهی و ارتقاء حرفه‌ای) و تبعیض بین حرفه‌ای به عنوان عوامل موثر در ایجاد انگیزه کارکنان ذکر شد. هم‌چنین حوادث شغلی، فرسودگی شغلی از جمله موضوعات نیازمند تحقیق بیان شد.
"اکثریچه‌ها کم‌مردرد دارن. یا بیش‌تر مریم‌ها تزریقی هستن. کافیه ذره‌ای غفلت کنی و نیدل استیک بشی کی میخواد به دادت برسه..."

۲-۲. آموزش کارکنان نظام سلامت

از موضوعات بیان شده در حیطه آموزش پیش و پس از دانش‌آموختگی کارکنان، تربیت نیروی انسانی کارآمد، بهبود کیفیت آموزش دانشجویان گروه‌های پزشکی، خلاء تئوری-بالین، توجه به آموزش پاسخگو، به کارگیری رویکردهای نوین یاددهی-یادگیری و اطمینان از کسب صلاحیت‌های حرفه‌ای دانشجویان برای ورود به بالین و آمادگی برای ارائه خدمات جامع بود. هم‌چنین توجه به علاقه‌داوطلبین قبل از ورود به حرفه از موضوعاتی بود که اکثر مشارکت‌کنندگان تاکید داشتند.

"هنوزم خیلی چیزهایی که زمان دانشجویی می‌خونی به کار آدم نمیداد. شاید باید به چیزهایی تویه منطقه‌ای برای آموزش بیش‌تر تاکید بشه. بالاخره به جای کارمی‌لنگه."

"باید بررسی کنن بیسنن این روش‌های جدیدارزشیابی مثل آسکی و داپس میتونه دانشجویهای توانمندو ازدانشجوی ضعیف جداکنه."

"امروزه دیگه بااین تکنولوژی کارسختی نیست که افراد خودشون برن دنبال دانش روز. این که آدم‌های

مچور رو وادار به حضوردر جلسات کنین انگیزه میده؟
یا کلافه میشن بیش‌تر؟"

۲-۳. معضلات اخلاقی

ایفای نقش کارکنان براساس شرح وظیفه حرفه‌ای و تضاد نقش آنان و نحوه تصمیم‌سازی‌های مهم در شرایط خاص که از نظر اخلاقی کارکنان را دچار تعارض می‌نماید از جمله مشکلات نیازمند تحقیق مطرح شد.
"تو این شرایط واقعا آدم نمیدونه چکار بایدبکنه که نه دچار عذاب وجدان بشی نه این که دچارمشکلات حقوقی بشی."
"خیلی سخته. هیچ قاعده وقانون واضحی هم براش وجودنداره!"

۳. تحلیل وضعیت ارائه خدمات در نظام سلامت و تعیین نیازها
درون‌مایه، تحلیل وضعیت ارائه خدمات و تعیین نیازها شامل دو درون‌مایه فرعی بود:

۳-۱. تعیین کیفیت خدمات

بررسی کیفیت خدمات و تعیین زمان مفید مراقبت از بیمار برای تحلیل وضعیت ارائه خدمات در نظام سلامت امری امری است. پرستاران محول کردن برخی امور غیرمرتبط و وقت‌گیر مانند مستندسازی اعتباربخشی را مانع از انجام وظائف حرفه‌ای اصلی خود می‌دانستند. هم‌چنین مشارکت‌کنندگان بررسی صحت نتایج آزمایشات و روش‌های تشخیصی، تعیین میزان حساسیت و ویژگی روش‌های تشخیصی و عوامل موثر بر آن را نیازمند پژوهش می‌دانستند. از طرفی، به گرایش گیرندگان خدمات به بخش‌های خصوصی اشاره کردند که تحت تاثیر عواملی نظیر امکانات بیمارستان‌های دولتی، ترجیح پزشکی، بیمار و شرکت‌های بیمه‌ای می‌باشد که نیاز به پژوهش دارد.

"واقعیتش اینه که شاخص مشخصی برای بررسی کیفیت خدمات نداریم! نه چک لیستی نه فردی که این مسئولیت رو بهش بسپاریم واصلاً کارش همین باشه،

نداریم، واقعیتش اینه که اصلاحات نمیکنیم حتی پیشنهادش رو بدیم. همین که یه ایده بهشون می دی بلافاصله یه کار جدید به کارات اضافه میکنن. اینقدر کار سرمون ریختن که سراغ اینجور چیزا نمیریم." "با این تعداد کم پرسنل امکان نداره بشه یه مراقبت با کیفیت ارائه داد که براساس نیاز بیمار باشه." "الان شما خودتون به نتیجه آزمایشی که بهتون میدن اعتماد دارین؟"

۲-۳. ارزیابی شاخص های سلامت

بررسی شاخص های سلامت یکی از عوامل مهم تحلیل وضعیت ارائه خدمات در نظام سلامت گزارش شد. پژوهش در خصوص تعیین آمار مرگ و میر، شیوع بیماری های واگیر و غیرواگیر و بررسی علل آن، بررسی علل مرگ ناشی از بیماری ها را از موضوعات قابل پژوهش ذکر کردند.

"به نظرم اونقدر که شناسایی ریسک فاکتورهای بیماری مهمه شیوع اون مهم نیست. باید دنبال علت مشکل باشیم تا خود بخود شیوع رو پایین بیاریم."

"وقتی یه بیماری شیوع پیدا میکنه باید بلافاصله یه تیمی دست به کار بشه و اطلاعات و آمارش رو دربیاره. اگه ریسک فاکتورها و اینجور چیزها رو بتونیم بموقع تشخیص بدیم....." "برای کنترل این مرگ و میر و یابروز بیماری ها باید دنبال علتش باشیم."

۴. مشکلات مربوط به فرآیندهای بالینی موجود

مشارکت کنندگان معتقد بودند در خصوص علل عدم کاربرد راهنمای بالینی توسط کارکنان نظام سلامت باید بررسی گردد. ارائه خدمات با کیفیت به ذینفعان در خصوص پروسیجرهای درمانی و مراقبت براساس استانداردهای بین المللی است و در نظر داشتن Golden time در مراقبت و درمان بیماران امری ضروری است و این مهم زمانی میسر می گردد که پژوهش های کافی در خصوص بومی سازی راهنماهای

بالینی صورت گیرد. هم چنین، به خطاهای بالینی مانند خطاهای دارویی شامل تجویز داروی اشتباه، حذف دارو، نادیده گرفتن علائم مسمومیت، و شیوه نادرست تجویز دارو اشاره کردند که این خطاهای دارویی در نسخه نویسی، نسخه برداری از دستورات پزشک و مرحله رساندن دارو به بیمار یا کنترل دارو رخ می دهد. مشارکت کنندگان، پژوهش برای تعیین علل این خطاها را ضروری می دانستند. برخی از مشکلات مربوط به فرآیندهای بالینی موجود حوادث پزشکی مانند مرگ زود هنگام بیماران و سقوط از تخت ذکر شد که در بیمارستان ها رخ می دهد و چگونگی ثبت این حوادث و علل بروز آن ها نیاز به پژوهش دارد.

"اگه خیلی ها نمیرن سراغ گایدلاین ها و تو پروسیجرها بکار نمیندن بخاطر اینه که بومی نشدن و با امکانات و شرایط ما جور در نیاد."

"دستورای دارویی که خوانا نباشه باعث میشه دارو اشتباه به مریض داده بشه."

بحث

در این مطالعه، مشکلات مربوط به ساختار نظام سلامت به عنوان یکی از مشکلات قابل پژوهش مطرح شد. در شرایط فعلی، با توجه به تغییر راهبردهای نظام سلامت، اصلاح ساختار سازمانی حوزه بهداشتی امری ضروری است. نتایج یک مطالعه مروری سیستماتیک نشان دهنده اثربخشی پایین ساختار نظام ارائه مراقبت های بهداشتی در سطوح مختلف می باشد. هم چنین مشارکت کنندگان تعیین و تحلیل شاخص های عملکردی بیمارستانی را برای آگاهی از وضعیت موجود و بهبود آن ضروری می دانستند. چرا که شاخص های بیمارستانی مانند درصد اشغال تخت و متوسط اقامت در بیمارستان مهم ترین عوامل نشان دهنده عملکرد و استفاده از خدمات بیمارستانی هستند و کمک شایانی به سیاست گذاری می نمایند و عامل مهمی جهت نظارت و کنترل سیستم ها می باشند (۱۹). به علاوه، تحلیل صحیح شاخص های

بیمارستانی، نقش مهمی در تصمیم‌گیری و بهبود کیفیت داشته و مبنای مناسب برای قضاوت در مورد عملکرد بیمارستان و شناخت وضعیت موجود به‌دست می‌دهد (۲۰، ۱۹). از طرفی تحلیل پرداخت هزینه‌های درمان برای سازمان و بیماران حائز اهمیت مطرح شد. نتایج تحقیقات نشان می‌دهد علی‌رغم این که بودجه اختصاص یافته به سیستم بهداشتی مطابق با استانداردهای بین‌المللی نیست اما مشکل اصلی کمبود بودجه نیست، بلکه نحوه اختصاص و مدیریت بودجه است (۲۱). بیش از ۹۰ درصد ایرانیان تحت پوشش حداقل یکی از انواع بیمه‌های سلامت هستند (۲۲). در یک مطالعه کیفی موانع اصلی دستیابی به پوشش جامع بیمه؛ نرخ ناشناخته بیمه‌شدگان؛ جریان مالی غیرشفاف؛ سیستم اختیاری و نقصان اجرایی گزارش شد که نیازمند برنامه بلندمدت برای رسیدگی این مشکلات است (۲۳). بنابراین، مهم‌ترین گام جهت بهبود کارایی و کیفیت سیستم بیمه درمانی، تمرکز بر سیاست‌گذاری مبتنی بر شواهد برای ایجاد اصلاحات است (۲۴). در دسترس نبودن اطلاعات آرشیوی نظام سلامت برای محققین از دیگر مشکلات مطرح شده قابل پژوهش بود. همواره فقدان اطلاعات در سیستم بهداشتی یکی از چالش‌های بزرگ این سیستم می‌باشد (۲۲). پرونده سلامت الکترونیکی (EHRs: Electronic Health Records) متشکل از اطلاعات متنوعی از منابع مختلف است که می‌تواند با همکاری سازمان‌ها و واحدهای مختلف به اشتراک گذاشته شوند. از جمله مزایای پیاده‌سازی سیستم‌های EHR می‌توان به تسهیل دسترسی به پرونده‌های پزشکی و بهبود کیفیت مراقبت و تصمیم‌گیری‌های مرتبط با مراقبت بهداشتی اشاره نمود که نیاز به تامین زیرساخت شبکه ملی اطلاعات بهداشتی دارد (۲۵). اگرچه سیستم رجیستری قابل قبول برای موالید، مرگ، سرطان و بیماری‌های واگیر و غیرواگیر و ایمن‌سازی در کشور وجود دارد اما فقدان سیستم اطلاعات بهداشتی یکپارچه، مانع اجرای تحلیل سیستماتیک سیستم بهداشتی است (۲۲).

رضایت بیماران سنگ بنای اصلی عملکرد سیستم بهداشتی است. فقدان اطلاعات دقیق در مورد رضایت بیماران، مانع عمده در روند سیاست‌گذاری سلامت در ایران است. با وجود تلاش برای اندازه‌گیری رضایت بیماران، سیستم اطلاعات جاری مطلوب نیست (۲۲) که در این مطالعه نیز به عدم اطلاع از رضایت بیماران به عنوان مشتری اصلی سیستم درمانی و عدم مشارکت آنان جهت تعیین راهکارها اشاره شد.

یافته‌های مطالعه‌ای نشان داد که بررسی وضعیت نیروی انسانی دانشگاه مهم‌ترین اولویت پژوهشی می‌باشد که از لحاظ صلاحیت فردی، ارزیابی نظام مدیریت عملکرد کارکنان و مدیران و نظام پرداخت حقوق، بررسی مکانیسم‌های انگیزشی و طراحی نظام تشویق-تنبیه کارآمد، بررسی اثربخشی آموزش ضمن خدمت، نیازسنجی آموزشی کارکنان، ارائه مدل جهت مشارکت اعضای هیات علمی، کارکنان و دانشجویان در فرآیندهای سیاست‌گذاری و تصمیم‌گیری آموزشی، کارسنجی و زمان‌سنجی فعالیت‌ها و مطالعه دانش و نگرش کارکنان در زمینه عوامل رضایت، تعهد، انگیزش و امنیت شغلی باید بررسی شود (۲۶). در این مطالعه نیز تحلیل وضعیت ارائه‌دهندگان خدمات در نظام سلامت از نظر انگیزش، آموزش و مسائل اخلاقی به عنوان مشکلات قابل پژوهش مطرح شد.

کیفیت خدمات و کارایی سیستم بهداشتی، دو مساله مهمی هستند که نیاز به توجه بیش‌تری دارند (۲۲). از مهم‌ترین ابعاد کیفیت مراقبت بهداشتی می‌توان به دسترسی به خدمات، اثربخشی، عدالت، دسترسی اجتماعی و کارایی و مقرون به صرفه بودن اشاره نمود. توجه بیش‌تر به انتظارات استفاده‌کنندگان و ارائه‌دهندگان خدمات سلامت نیز می‌تواند به بهبود پاسخگویی نظام سلامت کمک نماید (۲۷).

مشکلات مربوط به فرآیندهای بالینی از جمله میزان دسترسی به فرآیندها و راهنماهای بالینی و بومی‌سازی آن‌ها از جمله مشکلات قابل پژوهش بود. طراحی

از مهم‌ترین محدودیت‌های این پژوهش می‌توان به عدم همکاری برخی از کارکنان اشاره کرد که ممکن است با دعوت از افراد داوطلب، افرادی که از اطلاعات غنی برخوردار بودند در پژوهش شرکت نکرده باشند. همچنین تبعیت بیماران روانپزشکی از درمان تجویز شده یکی از مشکلاتی است که علیرغم تاکید مطالعات بدان پرداخته نشده است (۳۶).

در این مطالعه مشکلات بالینی قابل پژوهش از دیدگاه کارکنان بالینی تعیین شد. این مشکلات می‌تواند در پژوهش بالینی پژوهشگران منطقه مورد توجه قرار بگیرند. با توجه به یافته‌های این مطالعه، پیشنهاد می‌شود در مطالعات بعدی به اولویت‌بندی مشکلات پرداخته شود.

سپاسگزاری

این مقاله حاصل طرح تحقیقاتی مصوب واحد حمایت از توسعه تحقیقات بالینی مرکز آموزشی-درمانی شهید صیاد شیرازی دانشگاه علوم پزشکی گلستان (کد اخلاق: ۱۷۲۳۰۵۹۳۰۷۲۰۱۵) می‌باشد. نویسندگان بر خود لازم می‌دانند از معاونت تحقیقات و فناوری دانشگاه علوم پزشکی گلستان جهت حمایت مالی و از مشارکت کنندگان در این مطالعه تقدیر نمایند.

پروتکل‌های درمانی استاندارد در مطالعات قبلی به عنوان یکی از نیازهای قابل پژوهش مطرح شد (۲۸-۲۶). علی‌رغم شروع بیش از چند دهه پزشکی مبتنی بر شواهد در ایران، هم‌چنان فاصله زیادی وجود دارد (۲۹). پزشکی مبتنی بر شواهد اساس تصمیم‌گیری بالینی است و برای اساس عملکرد بالینی و تصمیم‌گیری‌های سیاستی به شواهد حمایت‌کننده مانند دستورالعمل‌ها و راهنماهای بالینی وابسته است (۳۰). علی‌رغم قوانین موجود، تعداد اندکی دستورالعمل بالینی در کشور تولید یا بومی شده‌اند (۳۰). فقدان سیستم مراقبت بهداشتی مبتنی بر شواهد به عنوان یک کشور در حال توسعه چالش‌هایی را در اجرای دستورالعمل‌های بالینی ایجاد کرده است (۳۱). با توجه به روند روبه رشد دانش بالینی، نقش دستورالعمل‌های بالینی مبتنی بر شواهد در استاندارد نمودن مراقبت برجسته‌تر شده است؛ چراکه استفاده از این دستورالعمل‌ها منجر به بهبود کیفیت مراقبت و ایمنی بیمار می‌شود (۳۲-۳۴). بررسی شیوع خطاها و حوادث پزشکی و علل آن‌ها نیز از دیگر موضوعات قابل پژوهش مطرح در زمینه فرآیندهای بالینی بود. شایع‌ترین خطاها در مراقبت اولیه، خطاهای تشخیصی و دارویی گزارش شده که بایستی در تدوین و اجرای استراتژی‌های آموزشی و سیستم‌های مدیریت خطر در نظر گرفته شود (۳۵).

References

1. De Francisco A, Matlin S, editors. Monitoring Financial Flows for Health Research 2006: The changing landscape of health research for development. Geneva: Global Forum for Health Research; 2006.
2. Moher D, Glasziou P, Chalmers I, Nasser M, Bossuyt PM, Korevaar DA, et al. Increasing value and reducing waste in biomedical research: who's listening? *Lancet* 2016; 387(10027): 1573-1586.
3. Ioannidis JP. Why most clinical research is not useful. *PLoS medicine* 2016; 13(6): e1002049.
4. Bahadori MK, Mehrabian F. Determining the Research Needs of Social Insurer: Using Analytical Hierarchy Process (AHP). *J Holist Nurs Midwifery* 2012; 22(2):11-17 (Persian).
5. Kolahi AA, Moatamedi MR, Beyranvand MR, Farsar AR, Gachkar L. Research priority of cardiovascular research center of Shahid Beheshti University of Medical Sciences in 2009. *Pajoohandeh Journal* 2011; 16(4): 178-186 (Persian).
6. Mohammadi M, Mesgarpour B. Systemic approach to health research in Iran and the

- world. *Hakim Res J* 2002; 5(2): 151-167(Persian).
7. Crowe S, Fenton M, Hall M, Cowan K, Chalmers I. Patients', clinicians' and the research communities' priorities for treatment research: there is an important mismatch. *Res Involv Engagem* 2015; 1(1): 2.
  8. Shahidi S, Changiz T, Salmanzadeh H, Yousefi A. Factors Affecting the Needs Assessment in Continuing Medical Education: Presenting a Practical Guideline for Selecting Models and Techniques. *Iranian Journal of Medical Education* 2009; 9(4): 321-329 (Persian).
  9. Sohrabi MR, Roodsari MR, Souri H, Mortazavi M, Ghanbari S, NazarAli S, et al. Research Priorities of Health System Research (HSR) in Vice-Chancellors of the Shahid Beheshti University of Medical Sciences. *Journal of Isfahan Medical School* 2011; 28(119): 1324-1336 (Persian).
  10. Karimi G, Damari B, Gharehbaghian A, Rahbari M, Vafaiyan V, Minab Salemi. Need-assessment and research priorities-setting in IBTO research center. *Sci J Iran Blood Transfus Organ* 2005, 2(4): 123-134 (Persian).
  11. Baer AR, Zon R, Devine S, Lyss AP. The Clinical Research Team. *J Oncol Pract* 2011; 7(3): 188-192.
  12. Salazar CR, Celedon JC. The Importance of Biomedical Research In: The value, importance, and oversight of health research. Nass SJ, Levit LA, Gostin LO. *Colombiana; SCO*. 2009.
  13. Jiménez JP. Can research influence clinical practice? *Int J Psychoanal* 2007; 88(3): 661-679.
  14. Polit DF, Beck CT. *Nursing research: Generating and assessing evidence for nursing practice*. Philadelphia: Wolters Kluwer; 2011.
  15. Speziale HS, Streubert HJ, Carpenter DR. *Qualitative research in nursing: Advancing the humanistic imperative*. Philadelphia Lippincott; 2011.
  16. Elo S, Kyngäs H. The qualitative content analysis process. *J Adv Nurs* 2008; 62(1): 107-115.
  17. Graneheim UH, Lundman B. Qualitative content analysis in nursing research: concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness. *Nurse Educ Today* 2004; 24(2): 105-112.
  18. Zanganeh Baygi M, Seyadin SH, Rajabi Fard Mazrae No F, Kouhsari Khameneh A. Adaptation of Goals and Organizational Structure in Iran's Primary Healthcare System, A Systematic Review. *Payavard Salamat* 2016; 9(5): 446-458 (Persian).
  19. Farajzadegan Z, Javadi A, ASGARI GR, Manzouri L. Indicators of utilization as a means for assessment of health information Management systems. *Health Information Management* 2007; 4(1): 23-31 (Persian).
  20. Ghavami Ghanbarabadi V, Jamali J. Correlation between Performance Indicators and Evaluating Degree of the Hospitals of Mashhad University of Medical Sciences (MUMS). *Health Inf Manage* 2014; 11(3): 344-352 (Persian).
  21. Keshavarzian M, Mofidian S. An Overview on Iran Health Care Financing System: Challenges and Solutions. *Journal of Health Policy & Sustainable* 2015; 1(4): 131-136.
  22. Mehrdad R. Health system in Iran. *JMAJ* 2009; 52(1): 69-73.
  23. Ibrahimipour H, Maleki M-R, Brown R, Gohari M, Karimi I, Dehnavieh R. A qualitative study of the difficulties in reaching sustainable universal health insurance coverage in Iran. *Health Policy Plan* 2011; 26(6): 485-495.

24. Davari M, Haycox A, Walley T. The Iranian health insurance system; past experiences, present challenges and future strategies. *Iran J Public Health* 2012; 41(9): 1-9.
25. Asadi F, Moghaddasi H, Rabiei R, Rahimi F, Mirshekarlou SJ. The Evaluation of SEPAS National Project Based on Electronic Health Record System (EHRS) Coordinates in Iran. *Acta Inform Med* 2015; 23(6): 369-373.
26. Pourhosseini SS, Dehnavieh R, Mehrolohasani MH. Research Priorities of Kerman Medical Sciences University: A Documentary Study. *Journal of Health and Development* 2015; 3(4): 293-303.
27. Setareh Forouzan A, Ghazinour M, Dejman M, Rafeiey H, Baradaran Eftekhari M, San Sebastian M. Service Users and Providers Expectations of Mental Health Care in Iran: A Qualitative Study. *Iran J Public Health* 2013; 42(10): 1106-1116.
28. Bahadori M, Ravangard R, Farzaneh A, Hakimzadeh SM. Research needs assessment in the health insurance organization: Level of health care provider. *Electronic Physician* 2009; 3(2): 436-441.
29. Baradaran-Seyed Z, Majdzadeh R. Evidence-based health care, past deeds at a glance, Challenges and the future prospects in Iran. *Iran J Public Health* 2012; 41(12): 1-7 (Persian).
30. Baradaran-Seyed Z, Nedjat S, Yazdizadeh B, Nedjat S, Majdzadeh R. Barriers of clinical practice guidelines development and implementation in developing countries: a case study in iran. *IJPM* 2013; 4(3): 340-348.
31. Majdzadeh R. Family physician implementation and preventive medicine; opportunities and challenges. *Int J Prev Med* 2012; 3(10): 665-669.
32. Grimshaw J, Thomas R, MacLennan G, Fraser C, Ramsay C, Vale Le, et al. Effectiveness and efficiency of guideline dissemination and implementation strategies. *Health Technol Assess* 2004; 8(6): iii-iv, 1-72.
33. Lugtenberg M, Zegers-van Schaick JM, Westert GP, Burgers JS. Why don't physicians adhere to guideline recommendations in practice? An analysis of barriers among Dutch general practitioners. *Implement Sci* 2009; 4: 54.
34. Wyatt KD, Stuart LM, Brito JP, Leon BC, Domecq JP, Prutsky GJ, et al. Out of context: clinical practice guidelines and patients with multiple chronic conditions: a systematic review. *Med Care* 2014; 52: S92-S100.
35. Wallace E, Lowry J, Smith SM, Fahey T. The epidemiology of malpractice claims in primary care: a systematic review. *BMJ Open* 2013; 3(7): e002929.
36. Modanloo M. The challenge of increasing adherence in schizophrenia: Focusing future research on changing attitudes of patients. *Asian J Psychiatr* 2018; 36: 28.